

jedan od njih živio na račun drugoga. Kristov život bio je sav i akcija i kontemplacija, najsavršenija sinteza jednoga i drugoga, a Krist je s jednakom ljubavlju i s jednakom svestranošću svojega bića bio sav i u jednom i u drugom...

Ono, čime sv. Ivan završuje svoje evanđelje, da naime ni cijeli svijet ne bi mogao obuhvatiti knjiga, koje bi vjerno fotografirale Kristov život i rad, morali bismo reći i mi obrađujući karakter Isusov. Jer taj se zapravo posve poklapa s cijelim Njegovim životom: u tom životu nema ni jedne čestice, koja ne bi sva bila u jednom stilu, koja ne bi bila temperamentum per excellentiam, sva u jednom izatkana s vrha do dna, kao i Kristova nešivena haljina, za koju poganski vojnici bacise kocke. Zaista! Ako se Bog uopće mogao pojaviti među ljudima i postati jednim od njih, tad je to mogao učiniti samo tako, u takovu stilu, kakav nam se očituje u Kristovu životu. Kristov značaj nova je potvrda, da »smo vidjeli slavu njegovu, slavu kao Jedinorođenoga od Oca, puna milosti i istine«. Ali baš zato je Krist uvijek bio, jest i bit će uzor svima onima, koji ozbiljno hoće iz sebe da istešu prave značajeve, ideale od ljudi, uzor, koji ne će nikada prestati pozitivno djelovati, nikada ništa izgubiti od svoje privlačljivosti, ali i uzor, kojega nitko ne će nikada dostignuti!*

K. Grimm D. I.

* Literatura osim sv. Pisma uglavnom: Karl Adam, Jesus Christus; Pinard de la Boulaye, Jésus, Fils de Dieu; Mauriac, Vie de Jésus.

MOŽE LI SE NADOMJESTITI PRIVATNO VLASNIŠTVO NA ZEMLJIŠTU?

Postoje tri sistema po kojima bi se moglo nadomjestiti privatno vlasništvo na zemljištu, i to: *direktno obrađivanje zemlje po državi*, sistem slobodnih zakupnika ili da država veći dio zemljišne rente oduzme vlasniku direktnim porezima.

Prvi sistem zastupaju čisti marksisti. On dovodi konačno do kolektivnog vlasništva na svim sredstvima proizvodnje. Zar bi se moglo tako dobro obrađivati zemlju u državnoj režiji kao sada? Sam Schaffle kaže, da je sistem latifundija sve manje unosan, čim se intenzivnije obrađuje zemlja. (»Aussichtslosigkeit der Sozialdemokratie«, str. 25.) Usporedimo samo španjolske latifundije s holandskim seljačkim posjedima ili štoviše sa kineskim. Usporedba jasno govori za seljačko obrađivanje, a taj sistem baš znači uništenje seljaštva.

Ni *sistem državnih zakupnika*, koji zagovara *Walras* (»*Etudes d' économie sociale*«) ne zadovoljava, jer i on uništava seljaštvo. Kao primjer navodi se engleski sistem zakupljivanja, ali se zaboravlja, da je on dobrovoljan i da kraj zakupnika postoje i mnogi mali i srednji posjednici. Štoviše može se dokazati, da mnogi zakupnici vremenom prekupe zemlju i postanu pravi vlasnici. A tko bi u sistemu države kao zakupodavca provodio melioracije? Država? — Onda dolazimo na sistem direktnog obrađivanja. Zakupnik? — A tko mu garantira, da mu se neće zbog toga nakon izminuća roka u novom ugovoru povisiti zakupnina ili štoviše zemlja oduzeti? Ta sve ovisi o jednom inspektoru, činovniku. — Taj sistem dovodi do zanemarivanja ratarstva.

Treći sistem, t. j. *sistem vrlo velikih poreza*, zagovarali su *John Stuart Mill* i *Henry George*, jer da bi se tim izbjeglo negodovanju naroda pri prinudnom uvedenju sistema državnih zakupnika. *George* unaprijed opisuje što će se raditi tim novcem. Povisiti će se nadnice, nestat će siromaštva, država će promicati civilizaciju (»*Progress and Poverty*«, str. 292.). Sagraditi će se kina, kazališta, plesne dvorane i hoteli; kraj cesta zasaditi će se voćke. Istraživači i izumitelji će se nagradivati. Sve će se upotrijebiti na dobro naroda (op. cit. str. 326.). Ali na pitanje koliko će se uzeti, nije uopće odgovorio. Uzme li se mnogo, neće se nitko naći, koji bi obrađivao zemlju, uzme li se malo, onda smo opet na današnjem sistemu: ostao bi običan porez, te država ne bi mogla sve ono izvršiti, što *George* obećaje. Uništenje seljaštva ili sadašnji sistem, takove su dvije alternative. I *Tolstoj* spada u tu grupu. Evo jedan pasus iz *Uskrsnuća* o tom pitanju.

»Sva je zemlja zajednička. Svi imaju na nju podjednako pravo. Ali ima bolje i lošije zemlje. I svako želi da uzme dobru. Kako da se uradi, pa da bude svima jednako? — Pa tako, da onaj, koji ima dobru, plati onima, što nemaju zemlje. A budući da je teško odrediti tko kome treba da plati i budući da za društvene potrebe treba skupljati novce, to treba tako uraditi, da onaj što ima zemlje plati društvu za razne potrebe onoliko, koliko vrijedi njegova zemlja. A plaćanje treba da je tako, da ne bude ni skupo, ni jeftino. Tako će svima biti podjednako.«

Jest, *Tolstoj* ima pravo, ali zato ne trebamo ni revolucije, ni različitih pokreta, jer je sistem, koji je on opisao već i sada dobro poznat — snošljivi porezi, ne odveć visoka zemljarina. Opet se vraćamo na današnji poredak.

ČEMU PRIVATNO VLASNIŠTVO?

Tako je duboko ukorijenjena ideja privatnog vlasništva, da ako se ono ukine cijela dosadašnja zgrada civilizacije pada. »*Le principe du droit de propriété est inné en nous*« — kaže *Guy de Portalis*. A koji bi i sistem mogao da nadomjesti sistem privatnog vlasništva? Da je sistem negativnog komunizma nemoguć, ne treba dokazivati, ali ni kolektivistički nije bolji. Nemoguće je, da se obrađivanje ostavlja u rukama pojedinaca, a da im se prihod oduzme. Ostaje samo naš dosadašnji sistem — sistem privatnog vlasništva.

I povijest nam dokazuje, da je samo taj sistem moguć. Na višem stupnju kulture nije nigdje postojalo kolektivno vlasništvo. Ponavljam

nigdje! Oni, koji navode stare Kineze i stare Peruance (Inka) zaboravljaju, da je tamo zemlja bila vlasništvo — privatno vlasništvo — carevo, a car da je bio božanstvo. Postojala je dakle teokracija, a ne komunizam.

Ni u kojem drugom sistemu nije sloboda više zaštićena. U čistom komunističkom sistemu ne može biti slobode, tamo je čovjek rob društva, pa se uvijek mora pokoravati onom činovniku — predstavniku kolektiva — kojemu je izručen na milost i nemilost.

Isto tako potrebno je vlasništvo i za opstanak familije. — Ako familija treba da bude samostalan organizam u društvu, da može odgajati i uzdržavati djecu, potrebno joj je vlasništvo i isključiva upotreba stana, hrane, odijela i drugih predmeta, koje treba vrlo često unaprijed nabaviti, da se familiji osigura opstanak. Svijest da od njih ovisi održanje i napredak familije potiče roditelje na rad, a s druge strane osjećaj djece, da su ovisna o roditeljima s obzirom na uzdržavanje i napredak u društvu predstavlja vrlo važan odgojni momenat.

I za mir u društvu potrebno je, da se zna čije je što, da se izbjegne neredu — bellum omnium contra omnes. Ni u uređenoj kolektivističkoj državi nije taj uvjet ispunjen, budući da nema nikakove garancije, da će se pravedno dijeliti. Zar kontrola mase naroda? — To je nemoguće. Masa često ide trbuhom za kruhom, te je samo pojedinci mogu voditi, ali takovi se ne mogu razviti u toj sredini. Raspojasana masa misli samo na momentanu korist. Da su to vođe francuske revolucije znali, kaže i *André Tardieu*: »U dnu duše revolucija nije s Benjaminom Constantom nikada prestala da misli, da su samo vlasnici-posjednici sposobni da izvršuju pravo glasa («Le souverain captif», str. 173.).

A s mirom u društvu spojen je i *kulturni napredak*. — *Ne može se kultura razvijati za revolucije i anarhije, niti se geniji rađaju na komandu.* Ni najljepše se sposobnosti ne mogu razviti, ako čovjek mora nekoliko sati da radi manuelno za svoj kruh, te se samo u slobodnim časovima može — i mora — baviti naukom ili umjetnošću. Za to je potrebno da postoje i bogatiji i siromašniji, posjednici i neposjednici, meceni i šticecnici — ukratko ljudi, a ne mašine. Već je Boissy d' Anglas, jedan od ljudi francuske revolucije, napisao u svom referatu o tom predmetu: »Zemlja u kojoj vladaju vlasnici-posjednici živi u socijalnom miru. Zemlja u kojoj vladaju nevlasnici u stanju je prirode . . . Samo vlasništvo čini ljude sposobnim da izvršuju svoja politička prava.« Malo pretjeran, ali karakterističan primjer.

I na moralni red ima privatno vlasništvo silan utjecaj. — Pobjiajući Platonove kolektivističke ideje Aristotel se osvrće i na vlasništvo kao na osnov mnogih vrлина: tjera na rad, marljivost, urednost; djelotvornim se načinom može pokazati ljubav i prijateljstvo. Ukine li se privatno vlasništvo, nestaje sve te kreposti. Jedne bi od najvećih kreposti nestalo: darežljivosti, jer je ona obilato davanje materijalnih dobara drugom kojemu su potrebna. Ima li svaki svoje, može se razviti najidealnije prijateljstvo i ljubav, dok su zajednička dobra često uzrokom mržnje i zavisti. Lijepo je to rekao Schiller:

Etwas muss er sein eigen nennen,
Oder der Mensch wird morden und brennen.

I. Korsky.